

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒԹՅԱՆ ՏՈՆԸ

(Քարոզ՝ խոսված 1982 թ. Առյեսբերի 28-ին Ա. Էջմիածնի Մայր տաճարում Հայաստանի Սովետական Հանրապետության հիմնադրության 62-ամյակի առթիվ)

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ.
ամեն»:

«Մի երկնչիր հօտ փոքրիկ, չի հաճեցաւ
Հայր ձեր տալ ձեզ պարթայութիւն» (Ղուկ.
ԺԲ 32):

Ավետարանի այս հավիտենական պատգամը կարծեք ուղղված լինի բոլոր այն փոքր ազգերին և ժողովուրդներին, որոնք կյանքում հալածանքի են ենթարկվել: «Մի երկնչիր, ով փոքր հոտ կամ ժողովուրդ, որովհետև մեր Հայրը ձեզ տեղ է տվել իր արթայության մեջ»:

Եթե կարողանանք շրջել մեր պատմության անիվը և վաթսուհինգ տարի ետ տանել, այնտեղ կտեսնենք հալածանք, ատելություն և անարդարություն և ի վերա այսր ամենայնի՝ սով, առևանգում, կոտորած: Այս էր վիճակը մեր ժողովրդի տակավին մինչև վաթսուներկու տարիներ առաջ, երբ նա իր հավատքի համար հալածվում էր իր հարևանների կողմից:

Մեր անցյալը ևս՝ հին պատմությունը, երբեմն այնքան փառավոր և սխրանքներով լեցուն, իր մեջ բովանդակում է այնպիսի տխուր էջեր արյունով գրված, որոնց ընթերցումը այսօր ինքնաբերաբար մեր աչքերից արցունքներ կխլի: Մեր անցյալի սխրալի պատմությունը նկատի ունենալով, մեր պատմահայր Մովսես Խորենացին իրավամբ ասում է. «Թեև փոքր ածու ենք, սահմանափակ թվով և շատ անգամ օտար թագավո-

րություններից նվաճված, բայց և այնպես մեր աշխարհում ևս կան քաջության շատ գործեր, արժանի գրոց հիշատակության»:

Հայ ժողովուրդը բազմադարյան իր պատմության ընթացքում միայն մեկ աշխարհակալ է ունեցել՝ Մեծն Տիգրանը, Ա դարում Քրիստոսից առաջ: Վաղ ժամանակներից մեր երկիրը կռվախնձոր է դարձել արևելքի ու արևմուտքի քաղաքականությանը՝ Բյուզանդիայի և Պարսկաստանի միջև: Այս յոթերորդ դարում արաբները, մահմեդական կրոնը տարածելու նպատակով, արշավել են Հայաստան և շուրջ երեք հարյուր տարի իրենց լուծն են դրել մեր վրա: Դրանից հետո հայ ժողովուրդը ենթարկվել է սելջուկների, թաթարների, մենուկների մոնղոլների և այլ բարբարոս ցեղերի արշավանքներին և իր եղունգներով փորձել է պաշտպանել իր հայրենիքը: ԺԱ դարի ըսկըպին, Անի մայրաքաղաքը կորցնելուց հետո, նա դառնում է դեպի արևմուտք՝ Կիլիկիա, և այնտեղ բազում դժվարություններով կարողանում է հիմնել մի նոր թագավորություն: Կիլիկյան մեր թագավորության ճակատագիրը ևս դառն է լինում. 1375 թ. վերջնականապես այն կործանվում է:

Այդ թվականից հետո, շուրջ վեց հարյուր տարի, որպես ստրուկ ապրեցինք մերթ պարսիկի, մերթ թուրքի բռնության տակ մնալով: Սակայն հայ ժողովուրդը իր ապատության ծարավը կորցրած, հոգեպես ստրկացած ժո-

դովորող չէր: Մեր պատմության ընթացքում ապատագրական շարժումները բազմիցս կապմակերպվել են:

Հայոց կաթողիկոսները սկզբից նեթ, իբրև ազգապետներ, ազգի գլուխ կանգնած ղեկավարներ, Ս. Սահակ Հայրապետից սկսած մինչև Ներսես Աշտարակեցի կաթողիկոսը, մինչև Նորիմյան Հայրիկ ու մինչև մեր օրերի օրինյալ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ս. Ս. Վապգեն Ա եղել են հայ ժողովրդի, հայ հայրենիքի, հայ հավատքի պաշտպանները իրենց ողջ կյանքում: Ներսես Աշտարակեցու և մեր մյուս քաջակորով Հայրապետների էկլիպսավորությամբ ծավալված ապատագրական շարժումները եկան հաստատելու, որ հայ ժողովուրդը իսկապես կարող է իր երկիրն ու իր հայրենիքը ունենալ և հարկ եղած դեպքում որպես փյունիկ վերածնվել իր մոխիրներին:

1915—1918 թվականներին մեր ժողովուրդը օրհասական վիճակում էր, մեկ ու կես միլիոն հայեր Արևմտյան Հայաստանում ջարդվել էին Օսմանյան թուրքերի կողմից, ենթարկվելով դարասկզբի առաջին ցեղասպանության: Ապա՝ թշնամին դարձրել էր իր վենքերը դեպի Արևելյան Հայաստան, դեպի Այրարատյան երկիրը, բնաջնջելու նաև հայ ժողովրդի մյուս հատվածը, նպատակ ունենալով այսպիսով հայի անունը ջնջելու պատմության էջերից ու ասելու, որ հայեր անցյալում գոյություն ունեցել են, բայց այսօր գոյություն չունեն:

Սարդարապատը, իբրև երկրորդ Ավարայր, եկավ երևան հանելու հայ ժողովրդի թաքնված ուժերը, ապացուցելու նրա կորովն ու անսահման հայրենասիրությունը: Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի մարտերում, հայ ժողովուրդը անսման հերոսությամբ կարողացավ 1918 թ. մայիսին իր հայրենիքի գլուխին կախված վտանգը վերացնել՝ բարբարոս բանակներին վտարելով իր սահմաններից: Սակայն վերջնական ապատությունը, խաղաղությունը և ապահովությունը եկավ մեր երկիրը 1920 թ. նոյեմբերի 29-ին, այնուհետև նրա սահմանները այլևս մնացին անձեռնմխելի, ապահով, և հայ ժողովուրդը հնարավորություն ունեցավ ապրելու իբրև շինարար, ստեղծագործ ժողովուրդ իր սեփական իշխանությամբ՝ այլ ժողովուրդների շարքում:

Երբ վաղն առավոտ արջալույսը բացվի, և պայծառ արևը լուսավորի մեր աշխարհը, Երևանի հրապարակի Կառավարական շենքի վրա փողփողող հայոց դրոշակը պիտի ավելի վաթսուներեքերորդ տարեմուտը խաղաղ, երջանիկ և ապահով մեր հայրենիքի:

Մեր ժողովուրդը վաթսուներկու տարիների ստեղծագործ իր աշխատանքով հաջողությունից հաջողություն գնաց: Որքան ջանք ու աշխատանք թափվեց պայծառակերպելու, գեղեցկացնելու համար մեր երկիրը, և այսօր ամեն մեկ այցելու՝ օտար կամ հայ, բարի նախանձով ու հիացումով է նայում մեր հայրենիքին, մեր Երևանին: Կարծում եք, թե այս քարակերտ շենքերը պոփում են, թե այս ցեղուն ինչ է պոփում, ոչ երբեք: Քարերը քար են անպզա, բայց նույն այդ անպզա քարերը պզայուն ձեռքերում իմաստ և ձև են ստանում, գեղեցկանում, բոլորին պարմացնում և հպարտությամբ են լցնում մեր սրտերը:

Հայաստանը ողջ աշխարհում ցրված հայ ժողովրդի զավակների համար իսկական հայրենիք է, մայր խանդակաթ: Նույնպես, սիրելի հավատացյալներ, մեր Եկեղեցին, Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, Ս. Թադեոս և Ս. Բարթողիմեոս առաքյալների ձեռքով և Ս. Գրիգոր Լուսավորչի հրաշալի տեսիլքով հիմնված, ամբողջ հայ ժողովրդի միության կռվանն է և վեմը. այդ վեմի վրա է խարսխված մեր հավատքը, այդ վեմի վրա են մեր տեսիլքները կենդանություն և կերպարանք ստանում, և այդ վեմի վրա հայ ժողովուրդը, սկսած իր հայրապետներով, ոխտ է կնքում հավատարիմ մնալու և ծառայելու անցյալի մեր մշակութային և հոգևոր հրաշալի ժառանգությանը:

Այսօր տոնական օր է՝ հայ ժողովրդի վերածննդի, ապահովության և խաղաղության ձգտումների իրագործման օրը: Վաղվա սեմի առջև կանգնած՝ ոխտենք լինել հավատարիմ զավակները հայկյան ցեղի և ծառայել մեր հայրենիքին ու նրա վերելքին՝ բոլորանը վեր սրտով և գիտակցությամբ: Մենք հայ ժողովրդի բախտավոր որդիներն ենք, որ ապրում ենք մեր սեփական հողի վրա խաղաղ ու երջանիկ կյանքով:

Երկու-երեք սերունդ առաջ ո՞վ կարող էր երազել այսպիսի վիճակ: Կարողացեք խաչատուր Աբովյանի, Նորիմյան Հայրիկի երկերը ընտանիքի, հայրենիքի, հողի արժեքների մասին. ինչ երազներով էին նրանք ապրում և ինչպիսի հույսեր էին փայփայում, որ մի օր ապատ երկիր ունենային:

Թող ծաղկի ու բարգավաճի մեր երկիրը, և թող բազմանան մեր զավակները՝ Աստուծո օրհնությամբ: Թող անսասան մնա մեր հայրենիքը և հաջողությունից հաջողություն սլանա, և մենք ապրենք մեր Եկեղեցու աստվածային շնորհների տակ այժմ և հավիտյանս հավիտենից. ամեն:

ՆԵՐՍԵՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊՈԶԱՊԱԼՅԱՆ